

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ КУЛЬТУРИ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ДО УМОВ ВІЙНИ

3 хвиля

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ
КУЛЬТУРНИЙ
ФОНД

ВСТУП

Від початку повномасштабного вторгнення УКФ активно досліджує стан культурної сфери України. Результати цих аналітичних досліджень сприяють не тільки удосконаленню показників роботи Фонду, а й використовуються у практичній діяльності державних та недержавних організацій у сфері культури.

Наприкінці 2023 року Фонд реалізував третю хвилю дослідження стратегій адаптації культури та креативних індустрій до умов війни. Перша хвиля дослідження відбулася у листопаді 2022 року, друга – в червні 2023 року. Нинішнє дослідження покликане проаналізувати в динаміці стійкі та проблемні сектори української культури, виявити ключові фактори адаптованості/неадаптованості організацій/установ культурної сфери, що важливо для подальшої розробки антикризових заходів і майбутньої стратегії відновлення української культури та повоєнної відбудови України.

Анкета нинішнього дослідження мала невеликі зміни, зокрема, було уточнено деякі формулювання і розширено перелік варіантів відповідей в окремих питаннях. У цій аналітичній записці ми порівнюємо результати трьох хвиль дослідження. Для коректного співставлення інформації був здійснений перерахунок окремих даних попередніх хвиль¹.

УКФ висловлює подяку факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та персонально завідувачому кафедрі методології та методів соціологічних досліджень Миколі Сигорову за допомогу у зборі даних в межах даного опитування.

Мета опитування: збір та аналіз інформації щодо адаптації української культурної сфери та креативних індустрій до існування в умовах збройної агресії росії.

Завдання опитування:

- виявити стан та перспективи української культурної сфери в умовах війни;
- з'ясувати ключові фактори успішної адаптації організацій сфери культури та креативних індустрій до умов війни;
- проаналізувати зміни рівня адаптованості організацій сфери культури в динаміці.

Метод збору даних: анкетування онлайн.

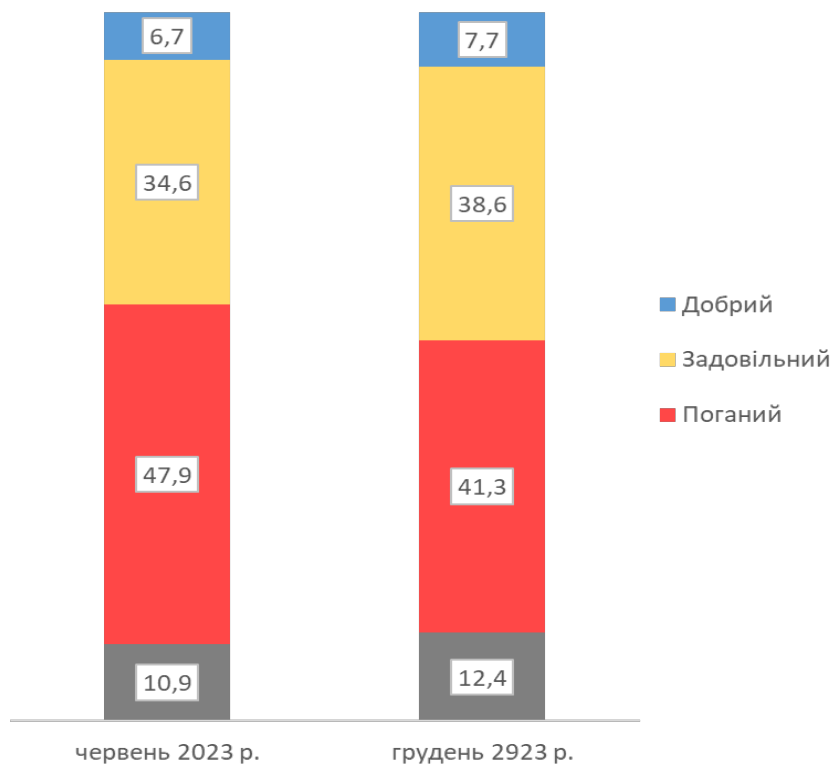
Вибіркова сукупність: 949 респондентів (фахівці культурної сфери). Похибка (стандартна помилка) в цілому по вибірці $\pm 3\%$.

Терміни реалізації опитування: збір даних проводився у період з 04.12.2023 по 24.12.2023 рр.

¹ Перша хвиля дослідження: <http://surl.li/htgio>
Друга хвиля дослідження: <http://surl.li/pqgho>

ОЦІНКА СТАНУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Результати дослідження показали, що 41,3% респондентів наразі оцінюють стан сфери української культури і креативних індустрій як поганий і лише 7,7% як добрий. У порівнянні з другою хвилею опитування ситуація майже не змінилася, однак спостерігається зниження критичної оцінки (Діаграма 1). Водночас зберігається тенденція, що близько двох третин ФОПів та представників недержавних організацій критично оцінюють стан сфери культури, тоді як серед працівників державних організацій таких близько третини.

Діаграма 1 – Як Ви оцінюєте загальний стан сфери культури і креативних індустрій на сьогоднішній день?, %, N=949

Порівняно з результатами попередніх хвиль дослідження, показники головних перешкод розвитку української культури змінилися несуттєво (у межах статистичної похибки). Так само як і в листопаді 2022 року та в червні 2023 року ключовими серед них, на думку респондентів, є відсутність стабільної державної фінансової підтримки – 73,6% та низький рівень оплати праці – 66,3%.

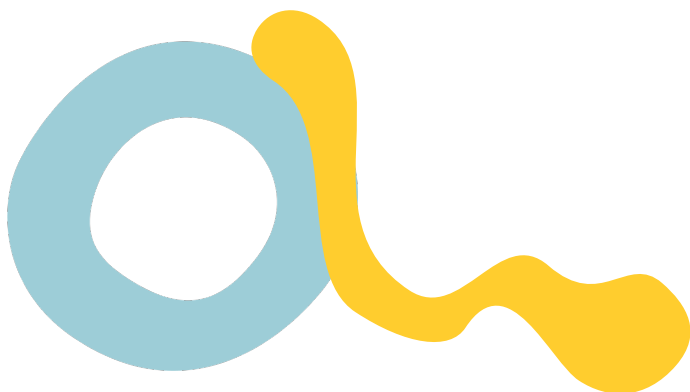
Вочевидь фінансова складова впливає на виникнення інших перешкод розвитку культурної сфери. Зокрема суттєвою проблемою галузі залишається питання дефіциту кваліфікованих кадрів, хоча цей показник і дещо знизився порівняно з червнем 2023 року. Також відповіді респондентів засвідчили, що близько чверті з них вбачає проблеми розвитку української культури у демотивації

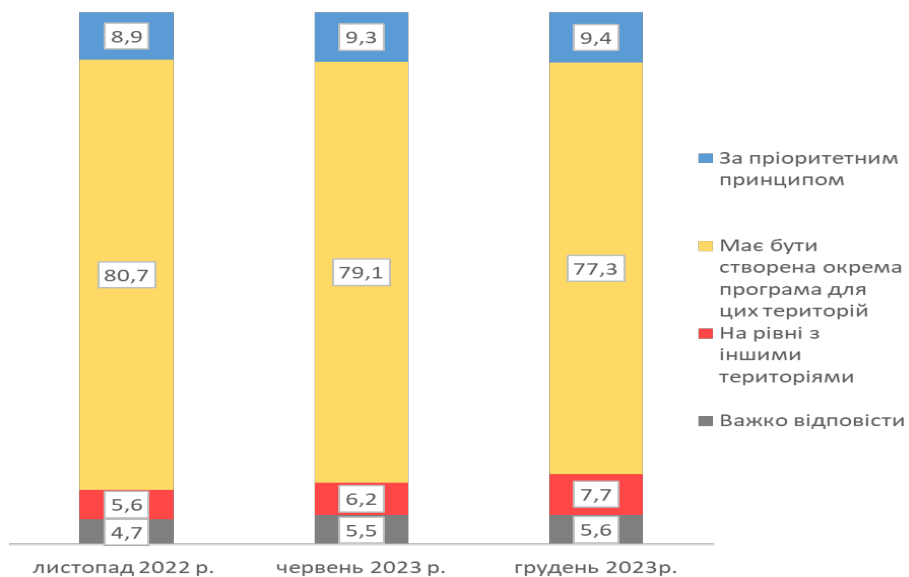
працівників культури, у низькому рівні зацікавленості населення культурно-мистецькими подіями, у відсутності фінансової підтримки з боку приватного сектору і бізнесу та у невисокій престижності культурної сфери. Водночас зменшився відсоток респондентів, які відзначають як проблему низьку конкурентоздатність української культурної продукції (Діаграма 2).

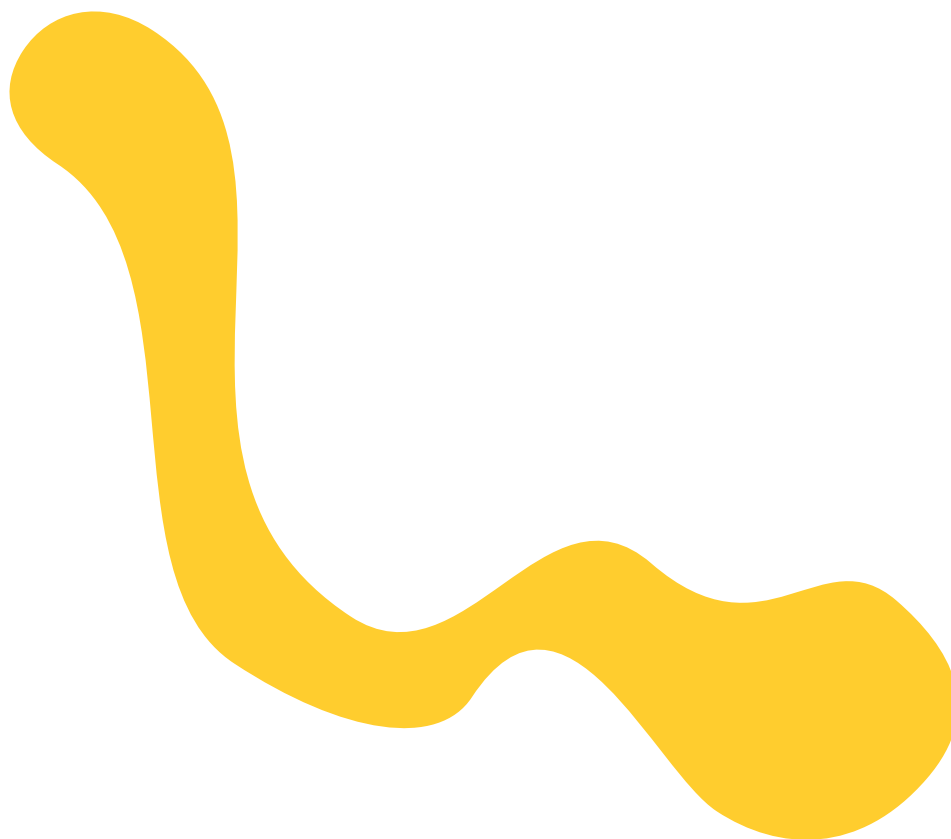
Діаграма 2 – Що найбільше, на Вашу думку, перешкоджає розвитку української культури окрім війни?, %, N=949

Щодо розподілу коштів на розвиток культури для територій/регіонів, які зазнали руйнувань внаслідок воєнних дій, тенденції не змінюються. Переважна більшість опитаних зазначає, що має бути створена окрема програма для цих територій – 77,3%. Результати нинішнього опитування майже не відрізняються від даних листопада 2022 року чи червня 2023 року (Діаграма 3).

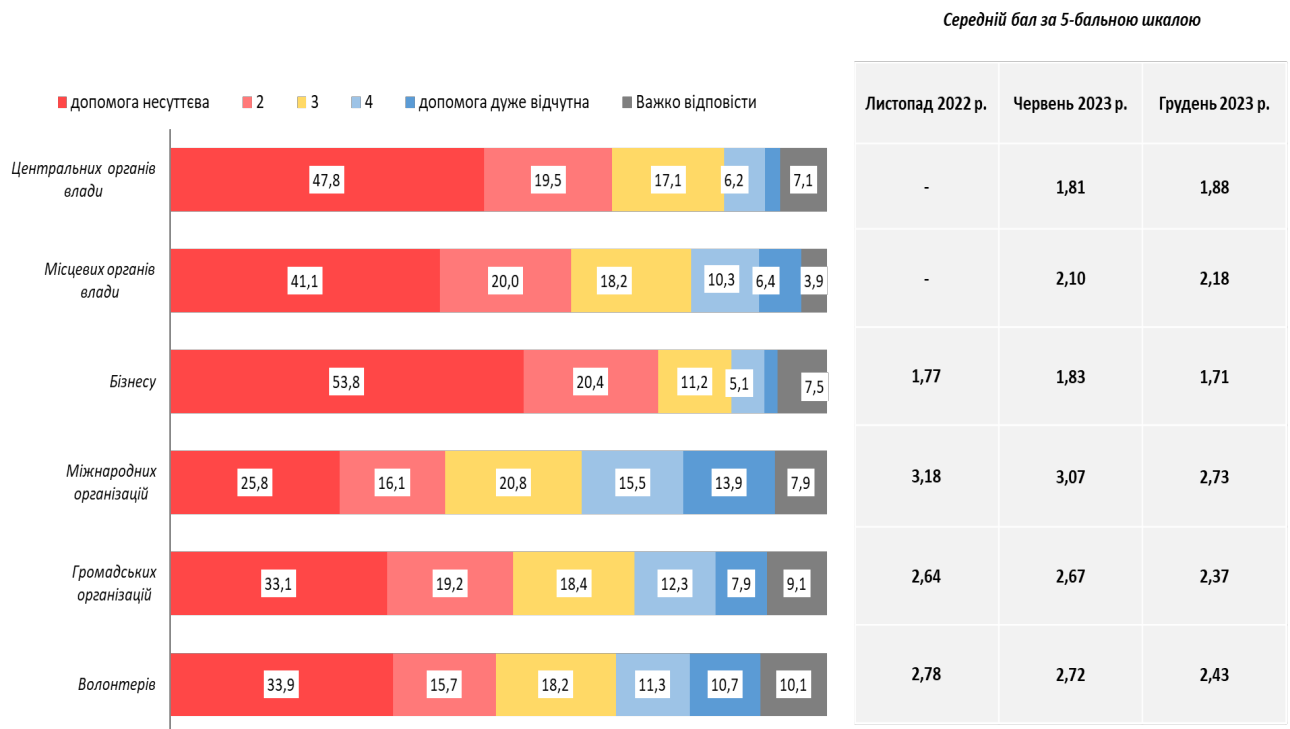

Діаграма 3 – На Вашу думку, яким чином має здійснюватися розподіл коштів на розвиток культури для територій/регіонів, які зазнали руйнувань внаслідок воєнних дій?, %, N=949

ПІДТРИМКА КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Респонденти загалом невисоко оцінюють рівень підтримки, яку отримує сфера культури під час війни. На думку опитаних, найбільш відчутною підтримкою сфери культури під час війни стала допомога від міжнародних організацій, громадських організацій та волонтерів – 29,4%, 20,2% та 22% відповідно. Проте ці показники суттєво знизилися порівняно з червнем 2023 року. Найменш відчутною є підтримка з боку бізнесу (74,2%), центральних органів влади (67,3%) та місцевих органів влади (61,1%) (Діаграма 4).

Діаграма 4 – Як би Ви оцінили підтримку сфери культури та креативних індустрій під час війни від: %, N=949

Допомогу сфері культури під час війни від міжнародних організацій найвище оцінюють представники секторів візуального мистецтва, аудіовізуального мистецтва та креативних індустрій, які вище з-поміж інших також відзначають підтримку від громадських організацій та волонтерів. Допомогу від місцевих органів влади найвище оцінюють представники сектору літератури та видавничої справи та культурної спадщини (Діаграма 5).

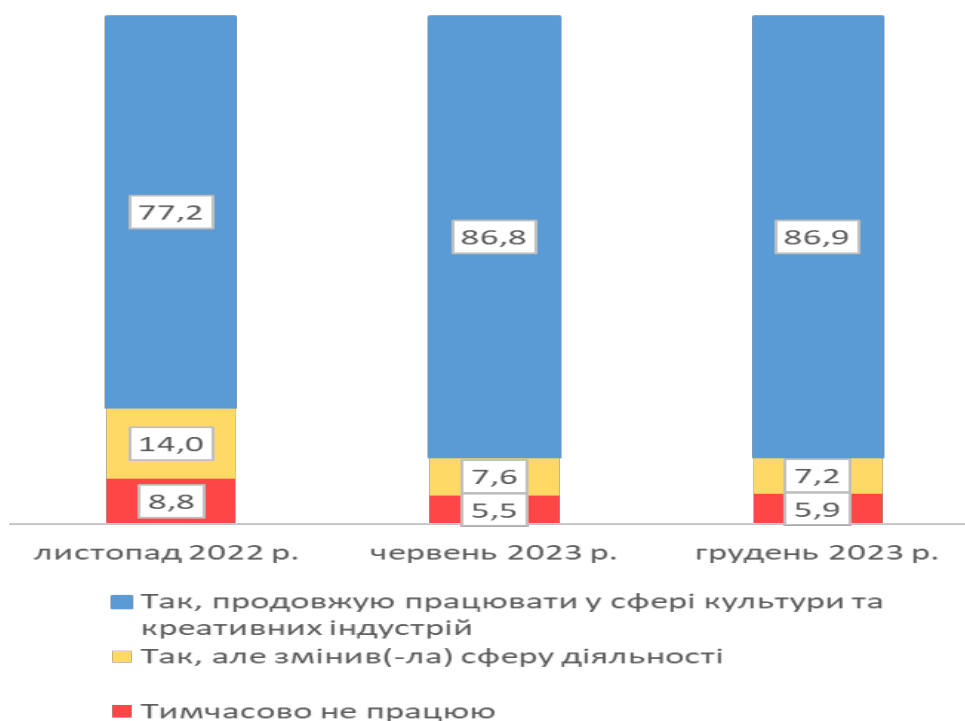
	Візуальне мистецтво	Аудіальне мистецтво	Аудіовізуальне мистецтво	Література та видавнича справа	Перформативне та сценічне мистецтво	Культурна спадщина	Культурні та креативні індустрії
Центральних органів влади	1,74	1,68	1,84	1,83	2,03	2,01	1,66
Місцевих органів влади	1,82	2,23	1,83	2,34	2,23	2,36	1,97
Бізнесу	1,77	1,41	1,80	1,59	1,71	1,65	2,08
Міжнародних організацій	3,01	2,40	2,95	2,53	2,49	2,73	3,05
Громадських організацій	2,40	2,09	2,15	2,22	2,21	2,44	2,96
Волонтерів	2,27	2,02	2,34	2,18	2,27	2,62	2,92

Діаграма 5 – Оцінка підтримки сфери культури у розрізі секторів (середній бал за 5-бальною шкалою, N=949)

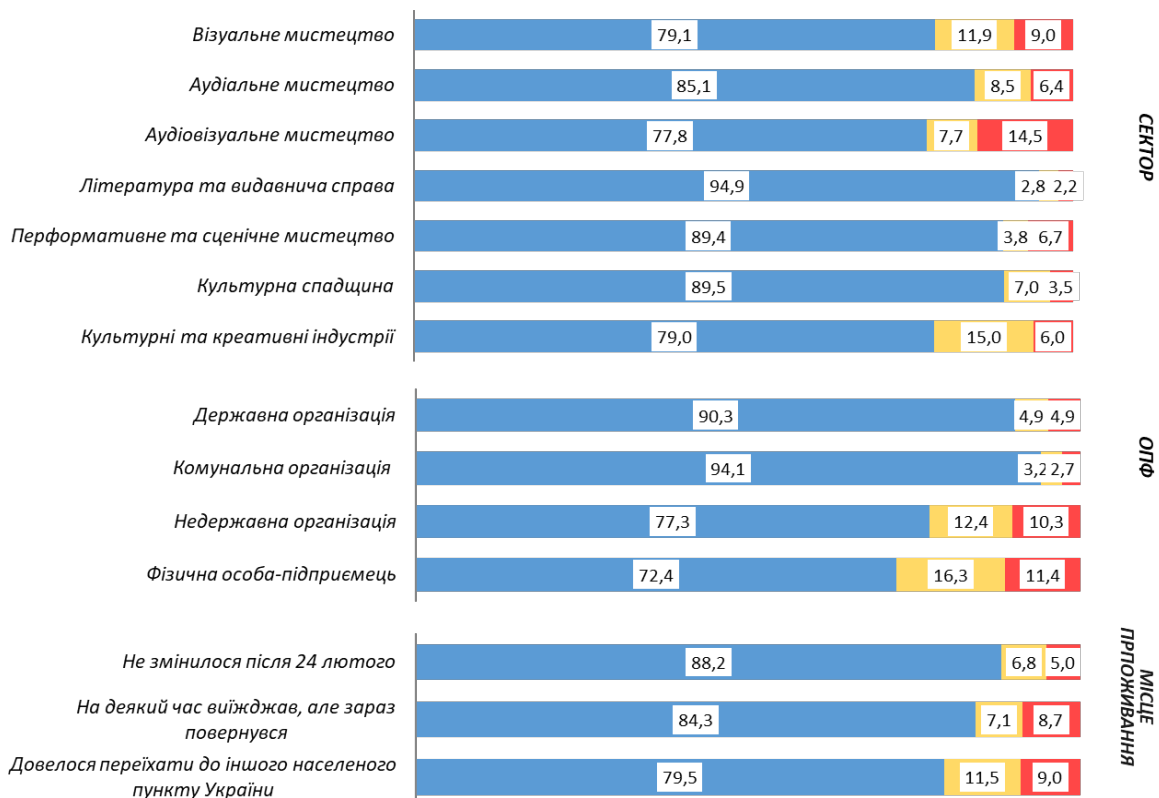
Трудова зайнятість респондентів

Без суттєвих змін є стан трудової зайнятості респондентів, порівнюючи з червнем 2023 року (Діаграма 6). Найкраща ситуація з роботою в опитаних із сектору літератури та видавничої справи – 94,9%, культурної спадщини – 89,5% і перформативного та сценічного мистецтва – 89,4%. Щодо організаційно-правової форми, то представники комунальних (94,1%) та державних організацій (90,3%) рідше ніж інші змінювали або втрачали роботу. Ще одним з факторів, який сприяв збереженню роботи у сфері культури, стала незмінність місця проживання після 24 лютого (88,2%) або ж короткий виїзд та повернення (84,3 %) (Діаграма 7).

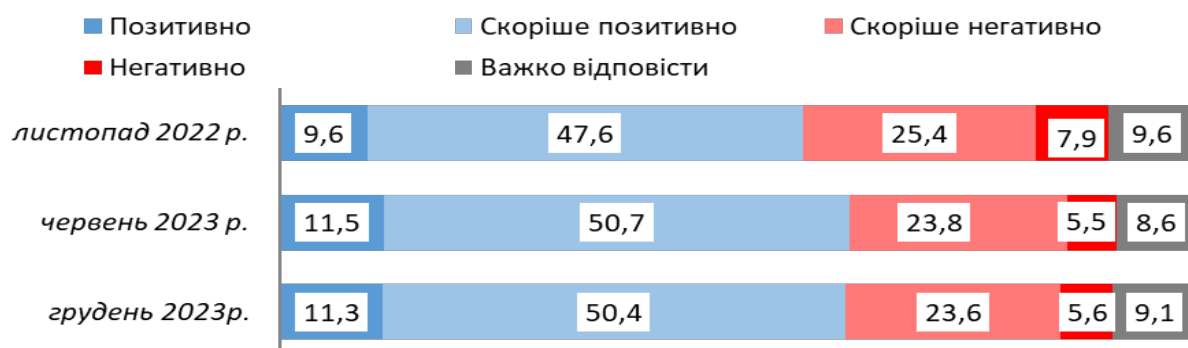
Діаграма 6 – Чи працюєте Ви зараз?, %, N=899 (серед респондентів, які перебувають в Україні)

Діаграма 7 – Ситуація з роботою у розрізі груп, %, N=899 (серед респондентів, які перебувають в Україні)

СТАНОВИЩЕ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

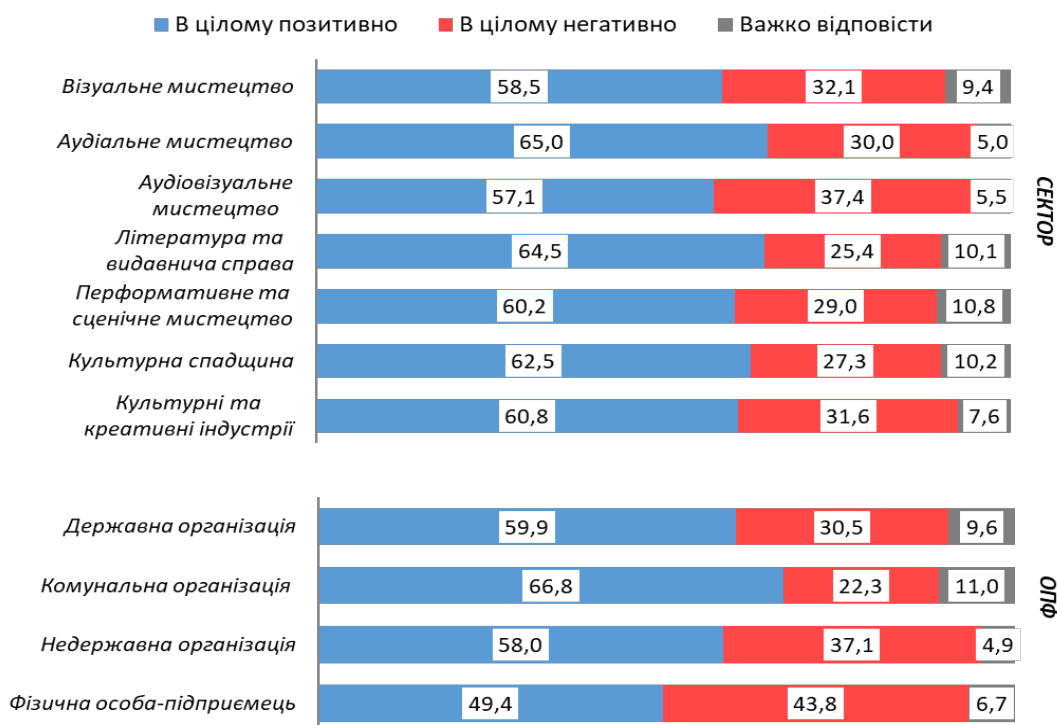
Майже без змін залишається оцінка стану справ в організаціях та установах сфери культури, у яких працюють респонденти, у порівнянні з червнем 2023 року. Загалом позитивно ситуацію оцінює 61,7% опитаних, а загалом негативно – 29,2% (Діаграма 8).

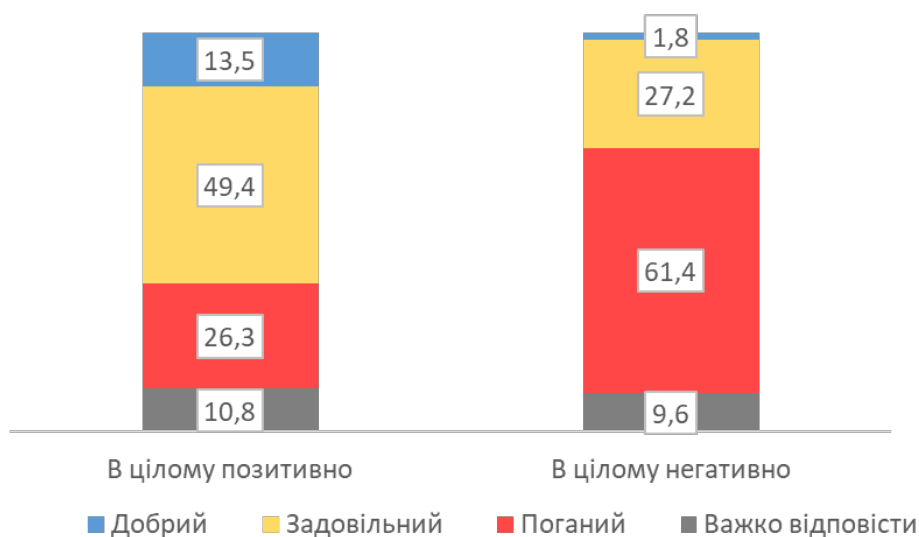
Діаграма 8 – Як би Ви в цілому оцінили стан справ у Вашій організації на сьогоднішній день?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Найбільш позитивно ситуацію у своїй організації оцінюють представники аудіального мистецтва (65%), літератури та видавничої справи (64,5%), а також культурної спадщини (62,5%). Працівники комунальних організацій частіше в цілому позитивно оцінюють становище своєї установи – 66,8%. Натомість серед ФОПів цей відсоток помітно знижується (49,4%) (Діаграма 9).

Загалом простежується чітка закономірність – якщо респондент у цілому позитивно оцінює стан справ у своїй організації, то й загальний стан культури він частіше вважає добрим або задовільним (62,9%). Проте, якщо справи в організації в цілому негативні, переважає погана оцінка стану культури (61,4%) (Діаграма 10).

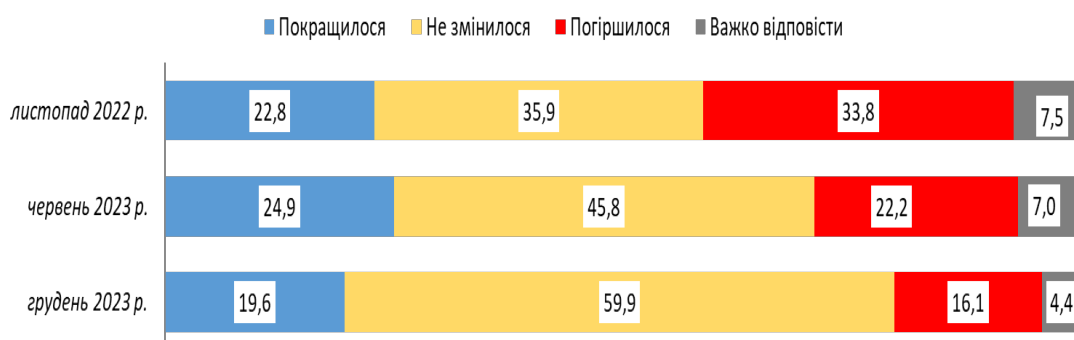
Діаграма 9 – Оцінка стану справ в організації у розрізі груп, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

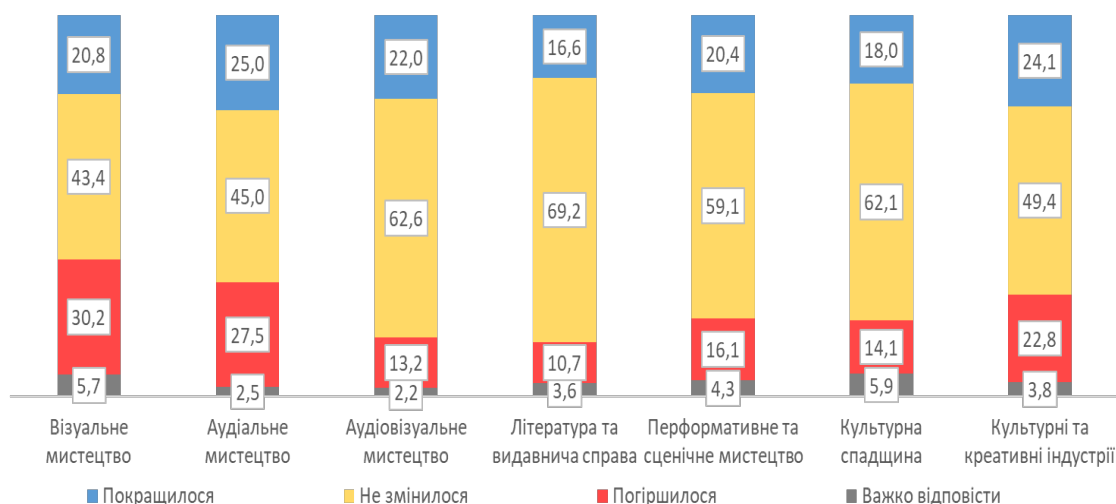
Діаграма 10 – Оцінка стану культури в залежності від оцінки стану справ в організації, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Спостерігається помітне збільшення частки організацій, у яких становище у другому півріччі 2023 року залишається незмінним, порівнюючи з першим півріччям, – 59,9% (Діаграма 11). Нинішнє опитування показує, що частіше ситуація

не змінилася у секторах літератури та видавничої справи (69,2%), аудіовізуального мистецтва (62,6%) та культурної спадщини (62,1%). Натомість фахівці візуального та аудіального мистецтв найчастіше вказують на погіршення ситуації – 30,2% та 27,5% відповідно (Діаграма 12).

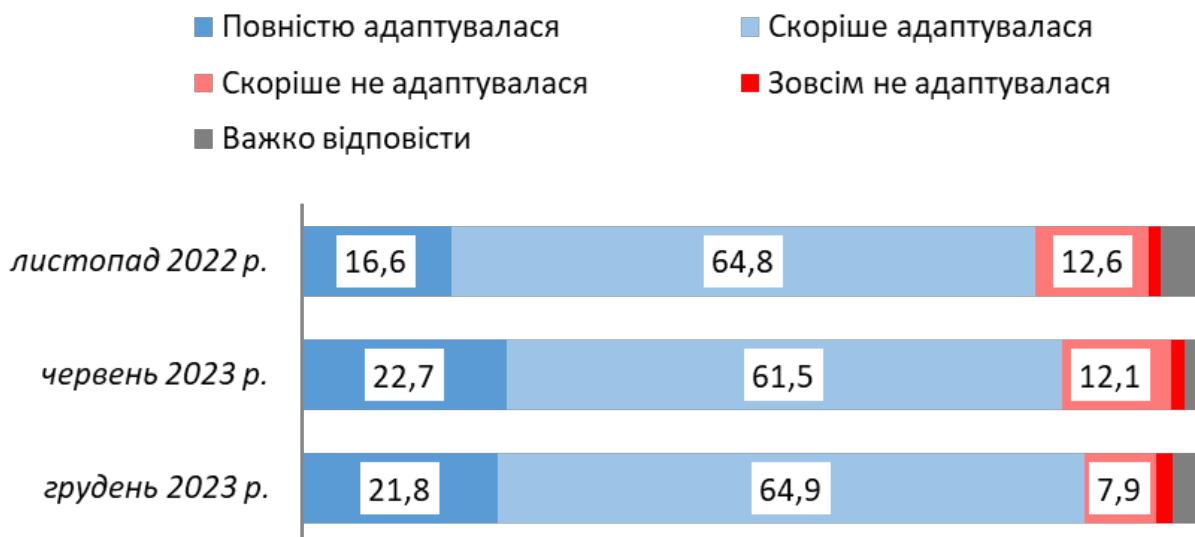

Діаграма 11 – Як змінилося у другому півріччі 2023 р. загальне становище Вашої організації у порівнянні з першим півріччям 2023 р.?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Діаграма 12 – Зміна становища організації у розрізі сектору, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Результати третьої хвилі опитування показали незначне зростання оцінки адаптованості культурних організацій до умов війни. Якщо в листопаді 2022 року в цілому адаптованими себе вважали 81,4% респондентів, у червні 2023 року – 84,2%, то у грудні 2023 року – 86,7 % (Діаграма 13).

Діаграма 13 – Наскільки Ваша організація адаптувалася до діяльності в умовах війни?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Щоб показати групи високого та низького рівня адаптованості було побудовано індекс адаптованості, який розраховується у пунктах як різниця позитивних та негативних оцінок. Значення індексу може коливатися в діапазоні від –100 до 100 пунктів. Чим вище значення індексу, тим більше організації є адаптованими.

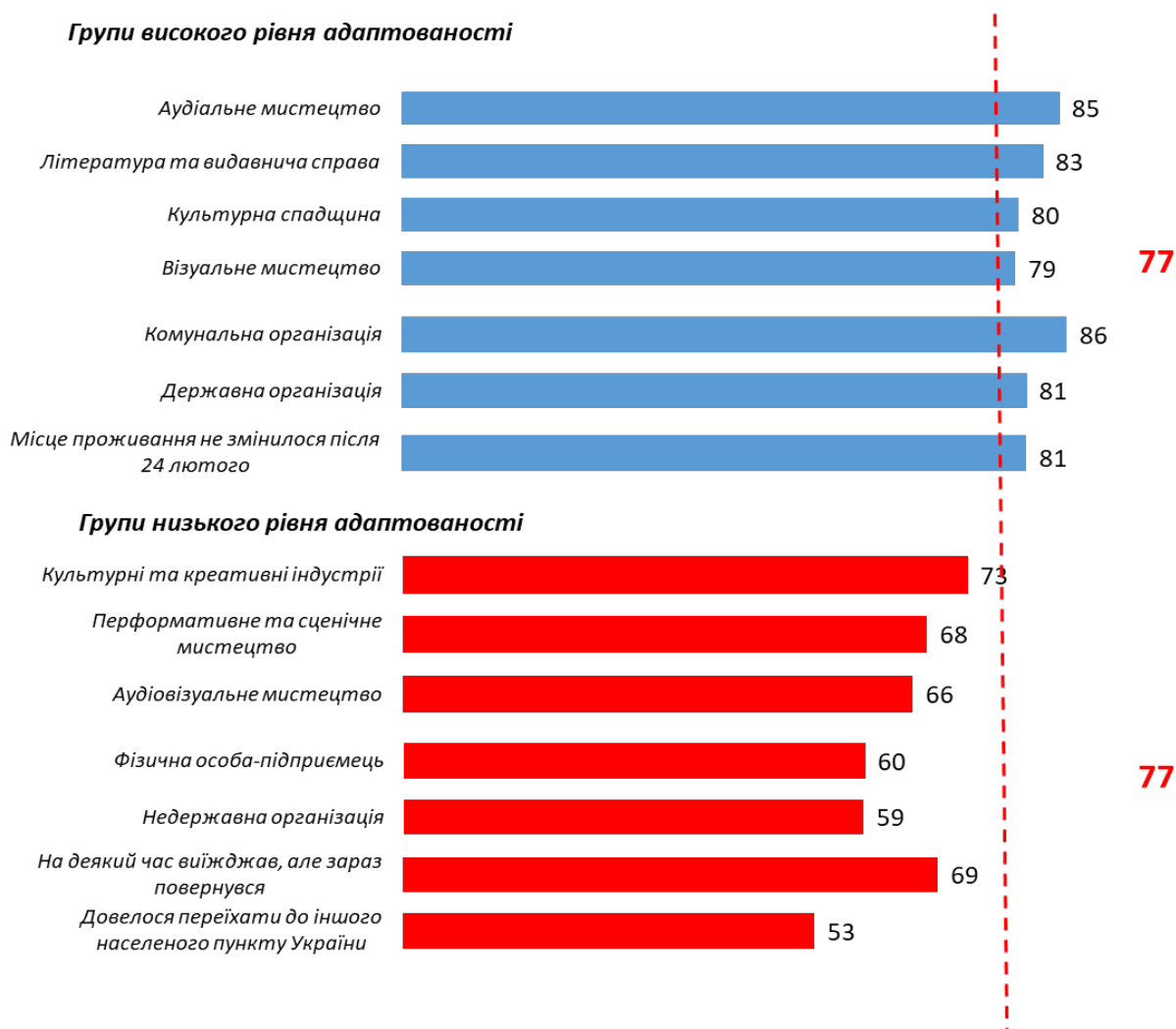
Аналіз результатів опитування засвідчує, що індекс адаптованості є високим, а також зростає від листопада 2022 року. Нині він становить 77 пунктів (Діаграма 14).

Діаграма 14 – Індекс адаптованості

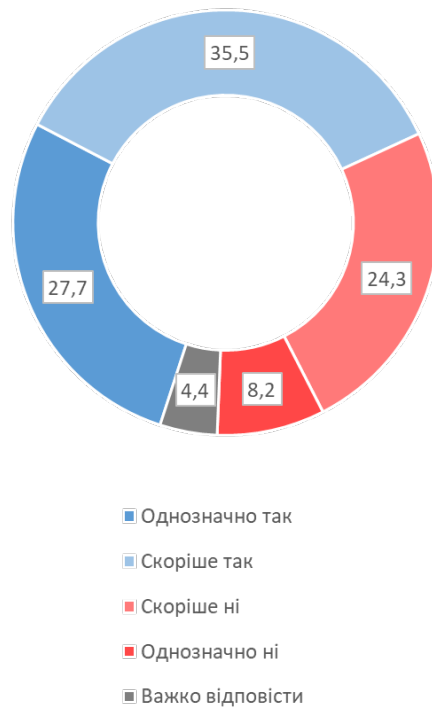
Найвищий рівень адаптованості продемонстрували сектори аудіального мистецтва і літератури та видавничої справи – 85 і 83 пункти відповідно. Натомість сектор аудіовізуального мистецтва виявився найменш адаптованим (66 пунктів).

Щодо організаційно-правової форми, то найбільш адаптованими є комунальні та державні організації (86 і 81 пункт відповідно). Низький рівень адаптованості мають недержавні організації та ФОПи – 59 і 60 пункти. Однак найнижчий індекс адаптованості у тих, хто переїхав до іншого населеного пункту України – 53 пункти (Діаграма 15).

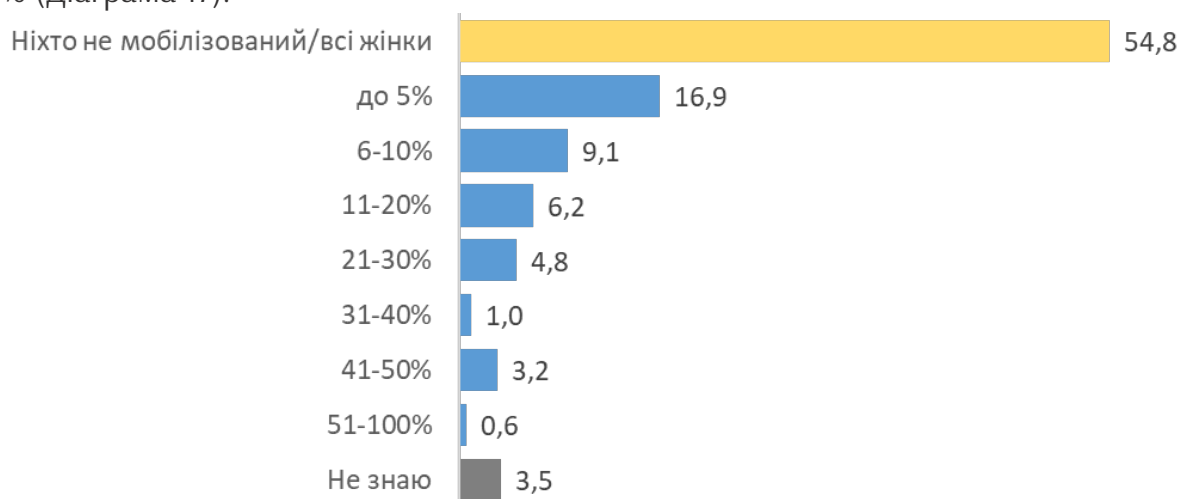
Діаграма 15 – Групи високого та низького рівня адаптації у розрізі секторів, організаційно-правової форми та зміни місця проживання, у пунктах (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Майже дві третини респондентів зазначають, що мають проблему дефіциту кадрів в організації, для 27,7 % опитаних ця проблема стоїть гостро (Діаграма 16). Однак нестача кадрів не впливає на рівень адаптованості. У випадках як дефіциту кадрів, так і його відсутності частка адаптованих організацій становить 88%. Водночас дефіцит працівників впливає на оцінку становища організації, оскільки ті респонденти, які вказують на проблему з кадрами, частіше оцінюють загальну ситуацію як погану (32,5%) у порівнянні з тими, хто не вбачає кризи кадрів – 23,2%.

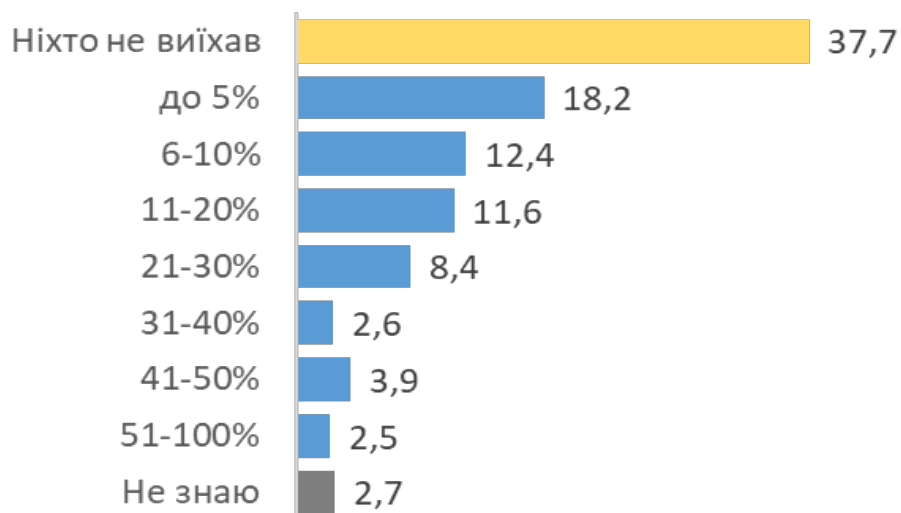
Діаграма 16 – Чи спостерігається у вашій організації проблема дефіциту кадрів?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Мобілізація працівників зовсім не торкнулася понад половини культурних організацій, найімовірніше, через жіночий кадровий склад. Водночас третина респондентів відзначають, що частка мобілізованих в їхніх організаціях становить до 20% (Діаграма 17).

Діаграма 17 – Оцініть приблизно, яку частку працівників вашої організації було мобілізовано від 0% до 100%, % (N=692 без урахування ФОПів)

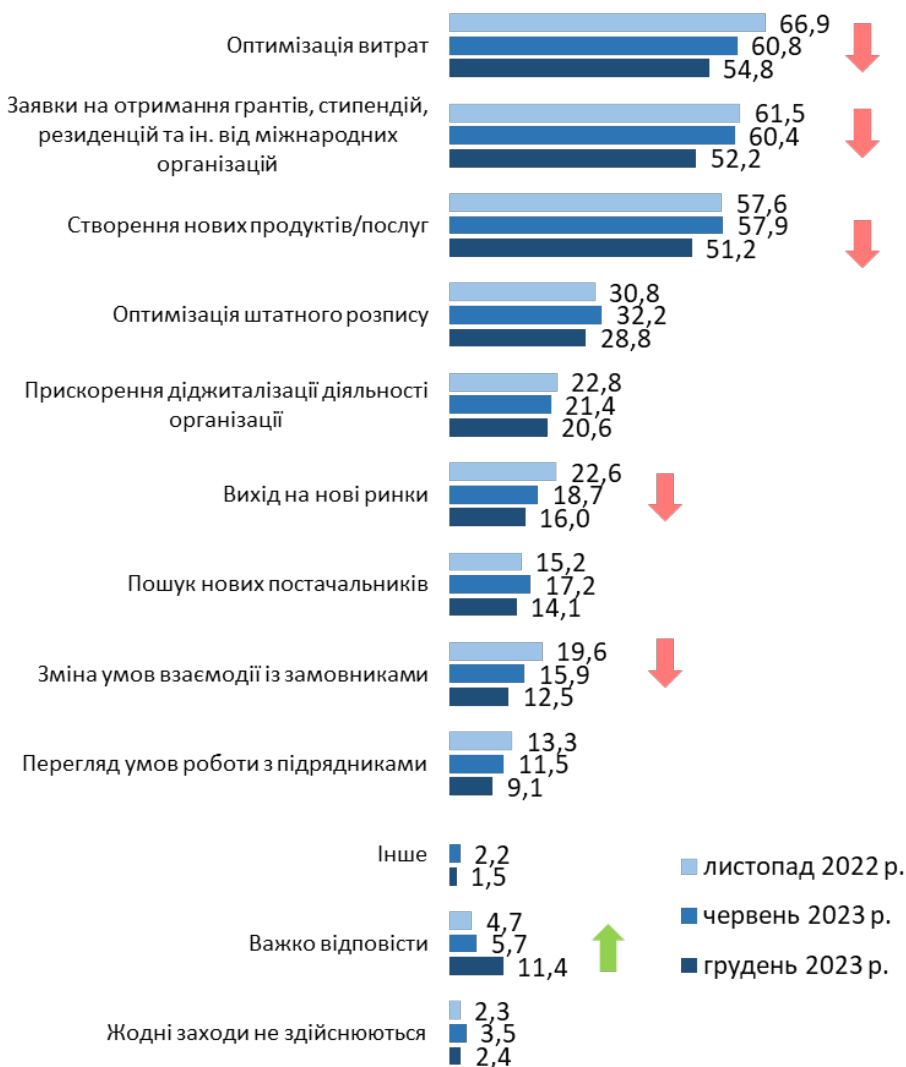
Респонденти зазначають, що майже дві третини працівників виїжджали за кордон, починаючи з 24 лютого 2022 року. Водночас половина опитаних відзначають, що частка тих, хто виїхав становить до 30% (Діаграма 18).

Діаграма 18 – Оцініть приблизно, яка частка працівників вашої організації виїхала за кордон, починаючи з 24 лютого 2022 р. від 0% до 100%, % (N=692 без урахування ФОПів)

МОТИВАТОРИ ТА ДЕМОТИВАТОРИ АДАПТОВАНОСТІ

Як і в попередніх хвилях дослідження, ключовими заходами адаптації до умов війни респонденти називають: оптимізацію витрат – 54,8%, заявки на отримання грантів, стипендій та ін. від міжнародних організацій – 52,2%, створення нових продуктів/послуг – 51,2% . Варто зазначити, що в порівнянні з попередньою хвилею дослідження всі показники помітно знизилися. Водночас майже вдвічі зросла частка тих, які не визначилися щодо заходів підтримки діяльності організації під час війни (Діаграма 19).

Діаграма 19 – Які заходи здійснюються для підтримки діяльності Вашої організації під час війни?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N= 781)

На основі попередньої діаграми було побудовано мотиваційну матрицю адаптованості, яка показує різницю між адаптованими та неадаптованими

респондентами, диференціюючи успішні та неуспішні стратегії адаптації (Діаграма 20).

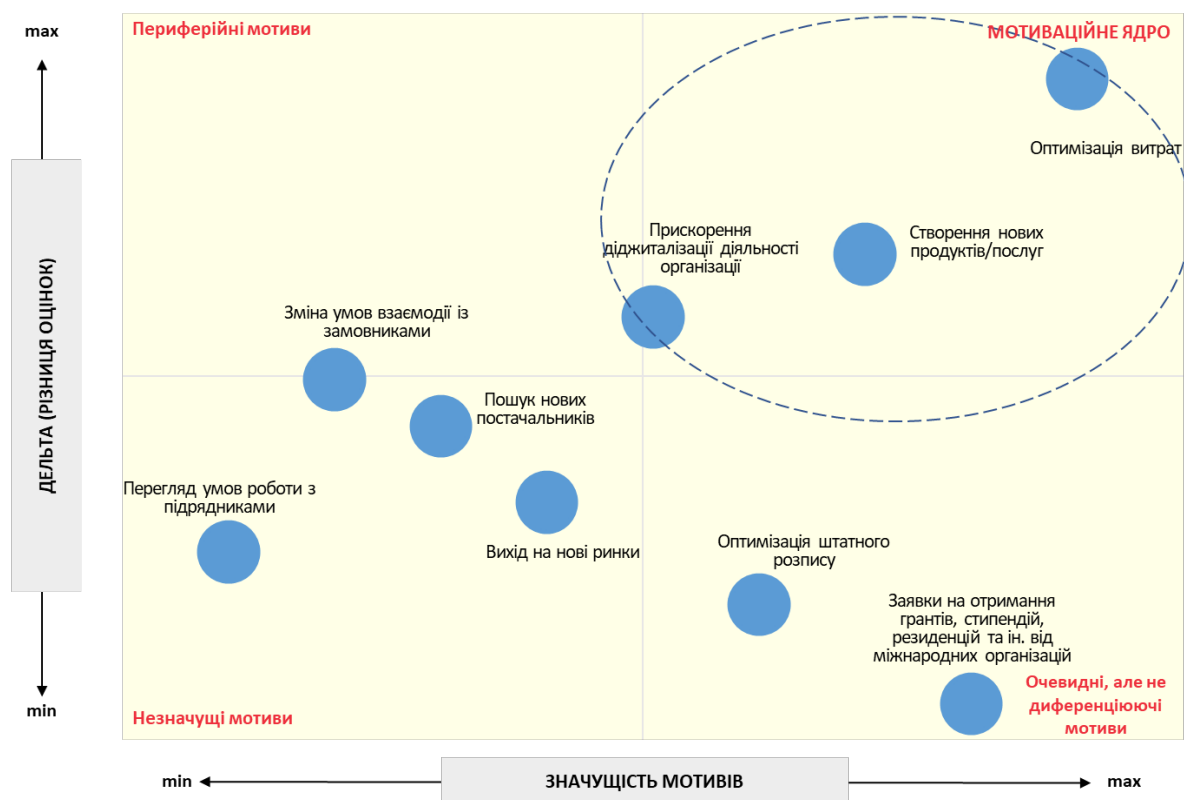
«**Мотиваційне ядро**» – мотиви з великою різницею та високою значущістю – більшою мірою диференціюють адаптованість організації до діяльності в умовах війни.

«**Периферійні мотиви**» – мотиви з великою різницею, але не високою значущістю – диференціюють окремі соціальні групи і діють у певних ситуаціях.

«**Очевидні, але не диференціюючі мотиви**» – мотиви з високою значущістю, але низькою різницею.

«**Незначущі мотиви**» – мотиви з низькою значущістю та малою різницею.

Мотиваційна матриця показує, що у порівнянні з червнем 2023 року відбулися деякі зміни. Нині в ядрі стратегії успішної адаптації до умов війни є оптимізація витрат, створення нових культурних продуктів і прискорення діджиталізації діяльності організації. Натомість заявки на отримання грантів, стипендій випали з ядра успішної адаптації. Зазначимо, що оптимізація витрат була в ядрі адаптації в листопаді 2022 року.

Діаграма 20 – Мотиваційна матриця адаптованості (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

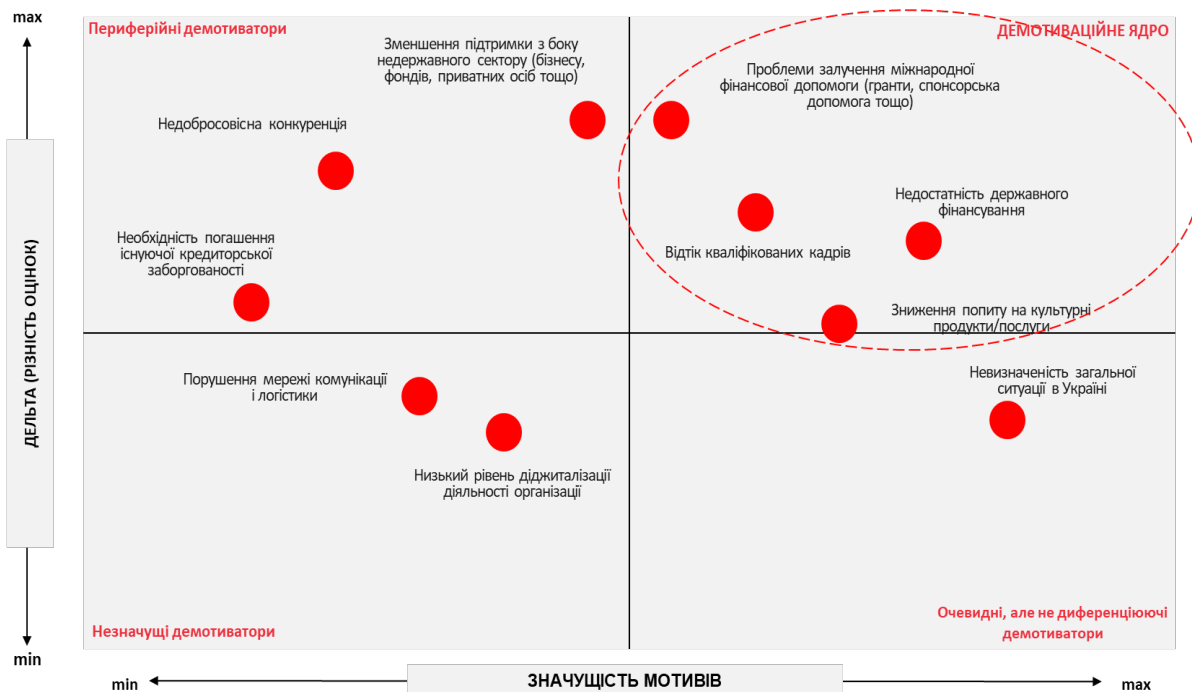
Ключовими факторами, які, на думку респондентів, перешкоджають їхнім організаціям адаптуватися до умов війни є: невизначеність загальної ситуації в

Україні – 57,6% та недостатність державного фінансування – 57,4%. Потрібно зауважити, що значущість першої із зазначених причин дещо зростає у порівнянні з червнем 2023 року. Водночас зменшилась значущість низки інших факторів, як-от зниження попиту на культурні продукти/послуги (з 35% в червні до 31,5% в грудні 2023 року) та проблеми залучення міжнародної фінансової допомоги (з 28,4% до 23,8% відповідно) – Діаграма 21.

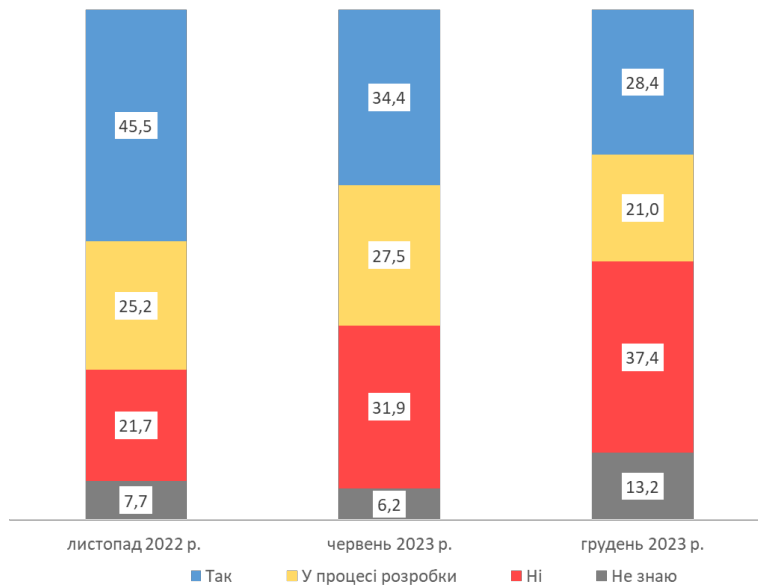
Діаграма 21 – Що найбільшою мірою заважає Вашій установі адаптуватися до роботи під час війни?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Для того, щоб краще структурувати основні перешкоди адаптації, була побудована матриця демотиваційних факторів для організацій сфери культури та креативних індустрій. У порівнянні з червнем 2023 року демотиваційне ядро майже не змінилось. До нього так само входять: недостатність державного фінансування, зниження попиту на культурні продукти/послуги, проблеми залучення міжнародної фінансової допомоги (грантів, спонсорської допомоги тощо), втім додалася і нова перешкода – відтік кваліфікованих кадрів (Діаграма 22).

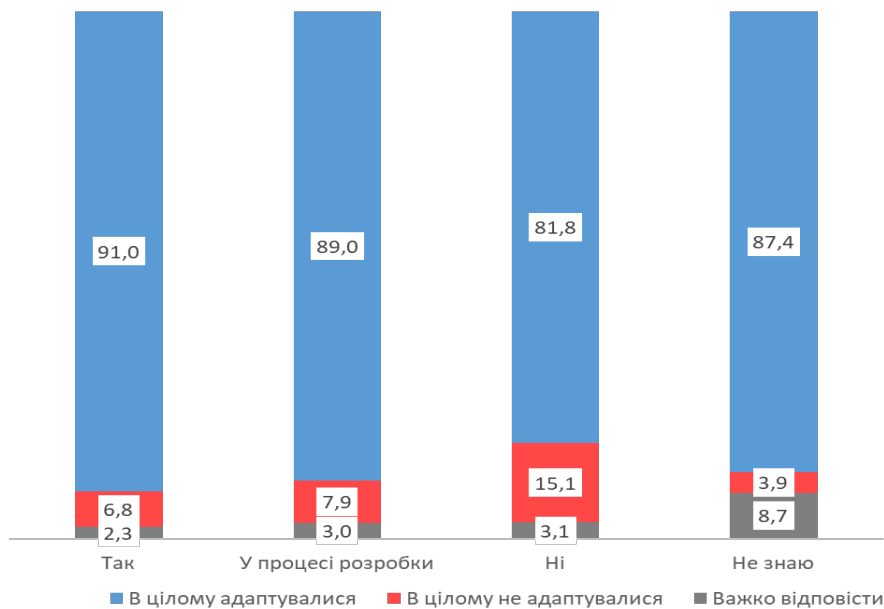

Діаграма 22 – Демотиваційна матриця адаптованості (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Результати опитування показали, що знижується відсоток організацій сфери культури та креативних індустрій, які мають кризовий план роботи. Таких нині 28,4%. Цей відсоток знизився у порівнянні з результатами листопада 2022 року і червня 2023 року. Вочевидь це свідчить про відсутність стратегії та чіткого плану діяльності в деяких організаціях в умовах війни (Діаграма 23). Якщо підсумувати відсоток тих, хто не має кризового плану або його розробляє, то отримаємо 58,4% (у червні 2023 року таких було 59,4%). Водночас наявність кризового плану чітко впливає на рівень адаптованості до умов війни. Серед тих організацій, які мають такий план, в цілому адаптованих – 91%, а серед тих, у кого плану немає, – 81,8% (Діаграма 24).

Діаграма 23 – Чи розроблений з початку війни кризовий план роботи Вашої організації?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

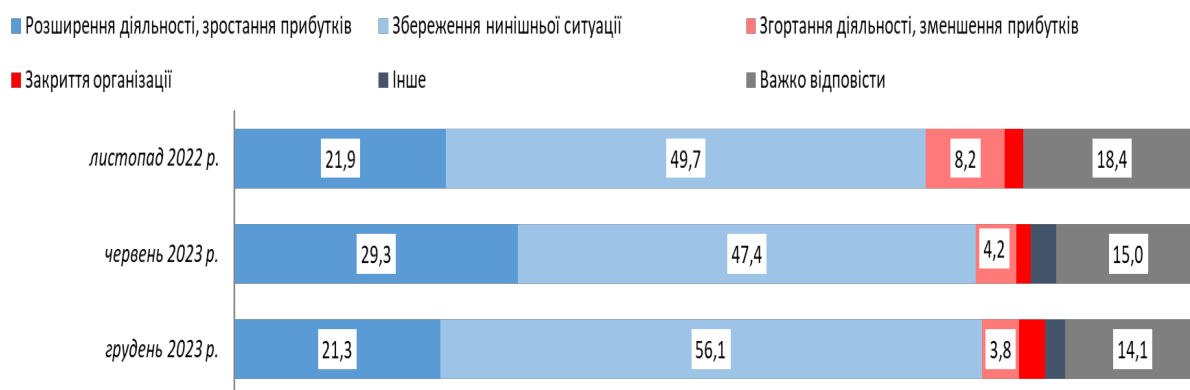

Діаграма 24 – Адаптованість в залежності від наявності кризового плану роботи, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Оцінка перспектив організації

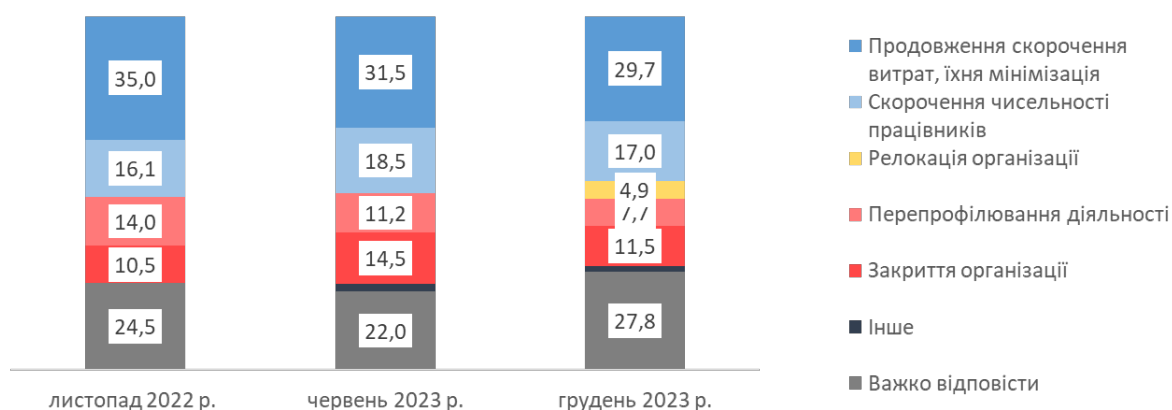
У цьому півріччі помітно збільшилась кількість фахівців, які прогнозують збереження нинішньої ситуації у своїй організації, – 56,1% (у червні таких було

47,4%). Водночас знизилася частка позитивних очікувань, порівнюючи з попередньою хвилиєю дослідження (Діаграма 25).

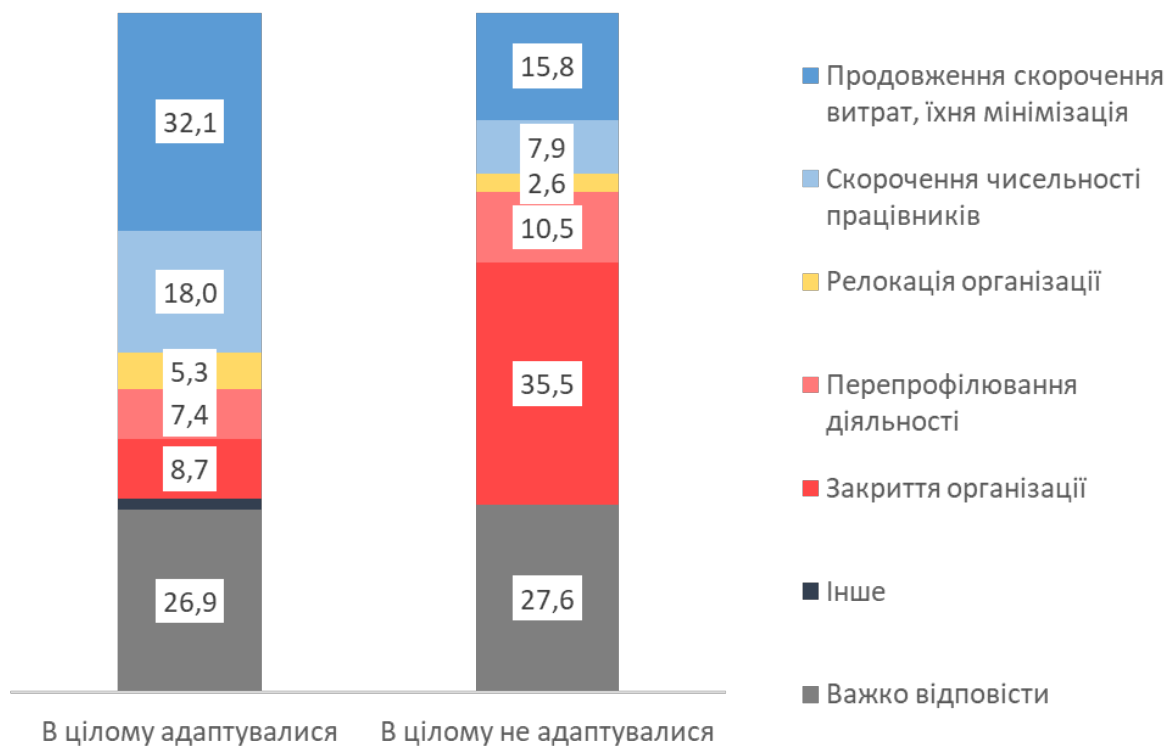
Діаграма 25 – Як ви в цілому оцінюєте перспективи вашої організації?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Як і в попередніх хвилях дослідження, ключовими заходами у випадку погіршення ситуації є: скорочення витрат і чисельності працівників. У цьому опитувальнику вперше з'являється варіант релокації організації як можливий захід у разі погіршення ситуації, але його вибір не перевищує 5%. Варто зауважити, що більше чверті респондентів не змогли відповісти на поставлене запитання (Діаграма 26).

Діаграма 26 – Як ви думаєте, до яких заходів може вдаватися ваша організація у випадку погіршення ситуації?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

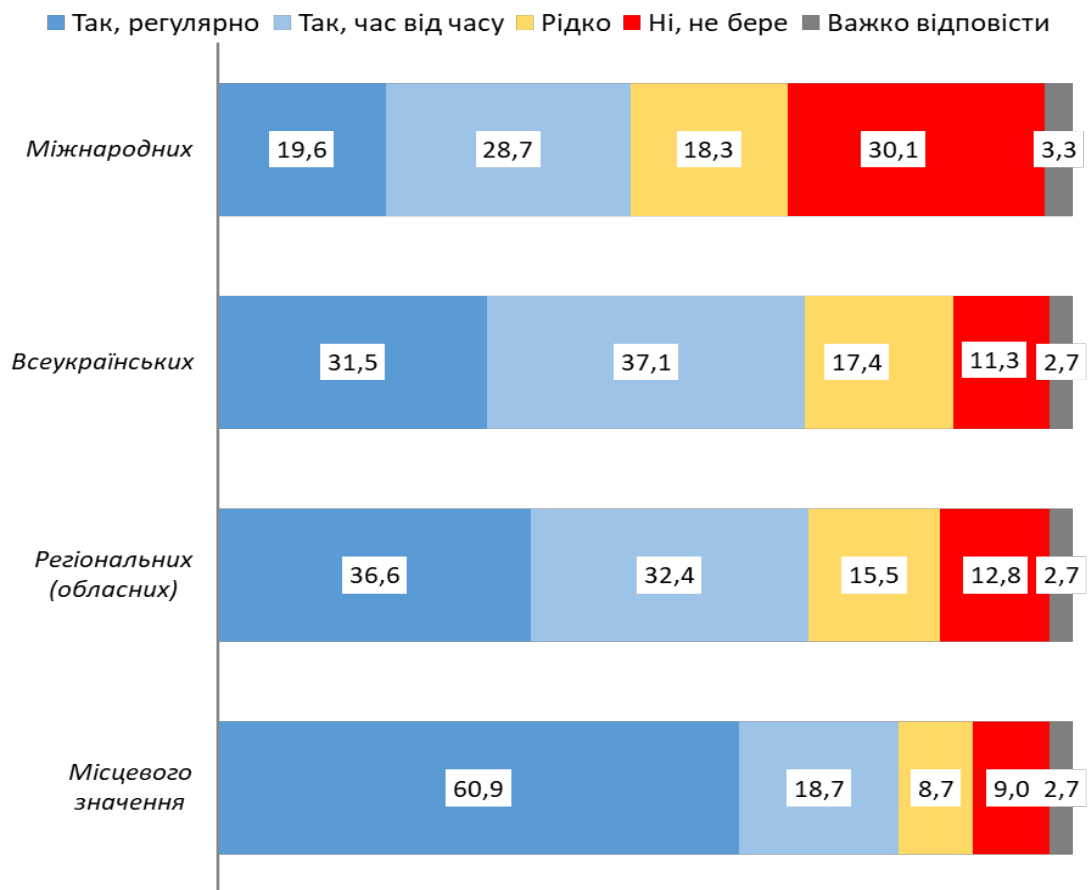
Більше третини неадаптованих організацій розглядає варіант закриття в разі погіршення ситуації. Натомість адаптовані частіше обирають скорочення витрат і чисельності працівників. І адаптовані, і неадаптовані організації мають високий відсоток тих, хто не визначився з відповіддю – 26,9% і 27,6% відповідно (Діаграма 27).

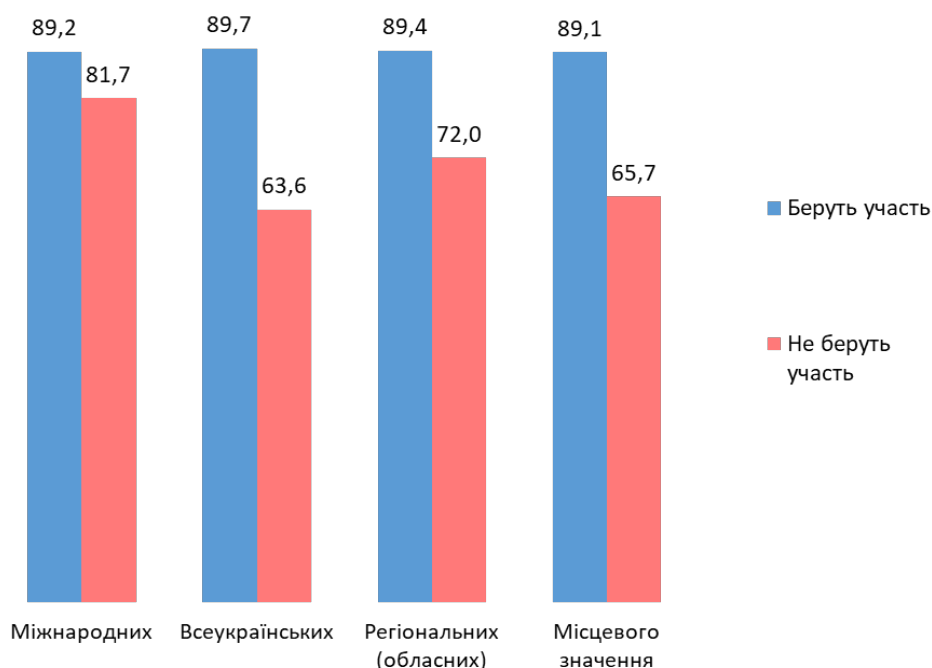
Діаграма 27 – Заходи у випадку погіршення ситуації у розрізі адаптованості, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N

УЧАСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ У КУЛЬТУРНИХ ЗАХОДАХ

У другому півріччі 2023 року збільшилась кількість організацій, які не беруть участь у міжнародних заходах, якщо порівнювати з першим півріччям – 30,1% проти 23,1% (Діаграма 28). Однак участь у різних заходах в межах України дещо зросла (в середньому на 5%, порівнюючи з червнем 2023 року). Зберігається зв'язок між участю у заходах і адаптованістю: серед організацій, які беруть участь у культурних заходах, рівень адаптованості є вищим (Діаграма 29).

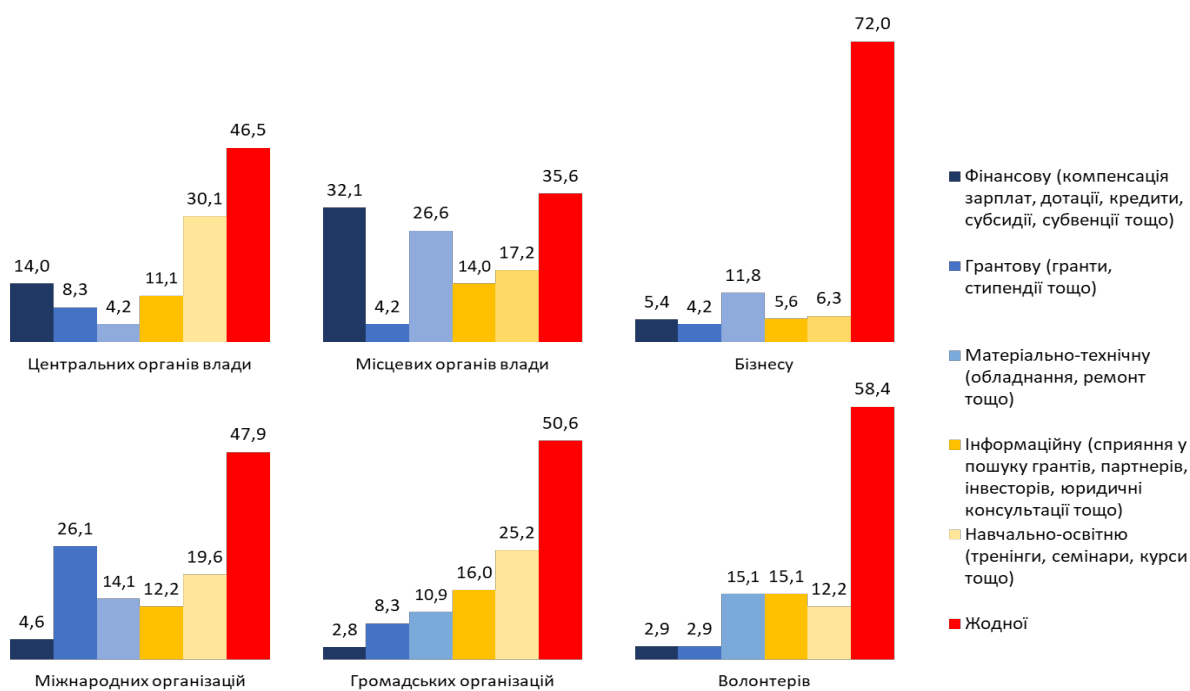
Діаграма 28 – Чи бере ваша організація участь у нижчеперелічених культурних заходах, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Діаграма 29 – Частка адаптованих організацій в залежності від участі у культурних заходах, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Оцінка допомоги та запит на державну підтримку

На думку респондентів, у другому півріччі 2023 року дещо зросла допомога їхнім організаціям від місцевих і центральних органів влади, що становить 64,4% і 53,5% відповідно (у червні ці показники становили 54,2% і 45,4%). Зокрема, фінансову допомогу культурні діячі продовжують отримувати здебільшого від місцевих (32,1%) і центральних органів влади (14%). Досі значною залишається допомога від міжнародних організацій (52,1%), але є меншою ніж у червні (60,8%). Зменшились показники допомоги і від громадських організацій та волонтерів. Водночас лідерство у наданні грантової підтримки зберігають міжнародні організації (26,1%), матеріально-технічної – місцева влада (26,6%), інформаційної – громадські організації (16%) і волонтери (15,1%), навчально-освітньої – центральна влада (30,1%) і громадський сектор (25,2%). Бізнес надав підтримку 28% фахівців культурної сфери, практично не змінивши свої показники, якщо порівнювати з першим півріччям 2023 року (28,9%) (Діаграма 30). Загалом 89,5% опитаних зазначили, що їхні організації отримували принаймні один з видів допомоги хоча б від одного з надавачів допомоги.

Діаграма 30 – Яку допомогу ваша організація отримувала/отримує, починаючи з 24 лютого 2022 року, від:, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Найбільше культурні організації потребують грантів на культурно-мистецькі проекти і розвиток діяльності – 59,8% і 55,6% відповідно. Однак спостерігається помітний спад, порівнюючи з попередньою хвилею, коли грантів потребували 65,4% та 67,4% організацій. Нині організації потребують менше промоції за кордоном та спеціального податкового режиму ніж у червні 2023 року (Діаграма 31).

Діаграма 31 – Яких заходів підтримки від держави зараз найбільше потребує ваша організація?, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

Найвищий запит на гранти спостерігається серед недержавних організацій та ФОПів. Водночас лише для працівників сектору літератури та видавничої справи відбудова та ремонт приміщень є найактуальнішою потребою з-поміж інших (50,3%), вочевидь йдеться насамперед про бібліотеки. Високий запит на ремонт мають також організації сектору перформативного та сценічного мистецтва (47,3%) та сектору культурної спадщини (52,3%), а також державні та комунальні організації (56,3% і 55,8%). Недержавні установи та ФОПи більше ніж державні та комунальні потребують промоції за кордоном, програм підвищення попиту на креативний продукт та спеціального податкового режиму (Діаграма 32).

	Візуальне мистецтво	Аудіальне мистецтво	Аудіовізуальне мистецтво	Література та видавнича справа	Перформативне та сценічне мистецтво	Культурна спадщина	Культурні та креативні індустрії	Державна організація	Комунальна організація	Недержавна організація	Фізична особа-підприємець
Компенсація зарплат	22,6	30,0	25,3	29,6	37,6	25,8	26,6	33,5	31,4	20,3	15,7
Гранти на розвиток діяльності	64,2	57,5	63,7	47,3	58,1	53,5	60,8	42,5	50,8	74,1	70,8
Гранти на культурно-мистецькі проекти	77,4	62,5	75,8	46,2	68,8	55,5	60,8	53,3	52,4	74,1	80,9
Доступні кредити	3,8	5,0	6,6	3,0	2,2	0,8	2,5	1,2	1,3	4,2	9,0
Освітні програми, тренінги, консультації	26,4	10,0	15,4	21,3	20,4	28,5	26,6	26,9	26,2	16,8	13,5
Промоція діяльності організації за кордоном	20,8	22,5	27,5	6,5	24,7	13,3	27,8	15,0	7,6	32,2	39,3
Спеціальний податковий режим	5,7	7,5	12,1	3,6	4,3	4,3	13,9	1,8	1,3	14,0	23,6
Відбудова, ремонт будівель, приміщень	28,3	37,5	24,2	50,3	47,3	52,3	32,9	56,3	55,8	17,5	10,1
Програми підвищення попиту на креативний продукт (по типу єПідтримки, цільових сертифікатів або ваучерів)	3,8	15,0	13,2	10,1	17,2	12,5	20,3	9,6	9,2	24,5	16,9
Важко відповісти	7,5	0,0	1,1	10,7	5,4	5,9	1,3	7,2	7,1	2,8	1,1

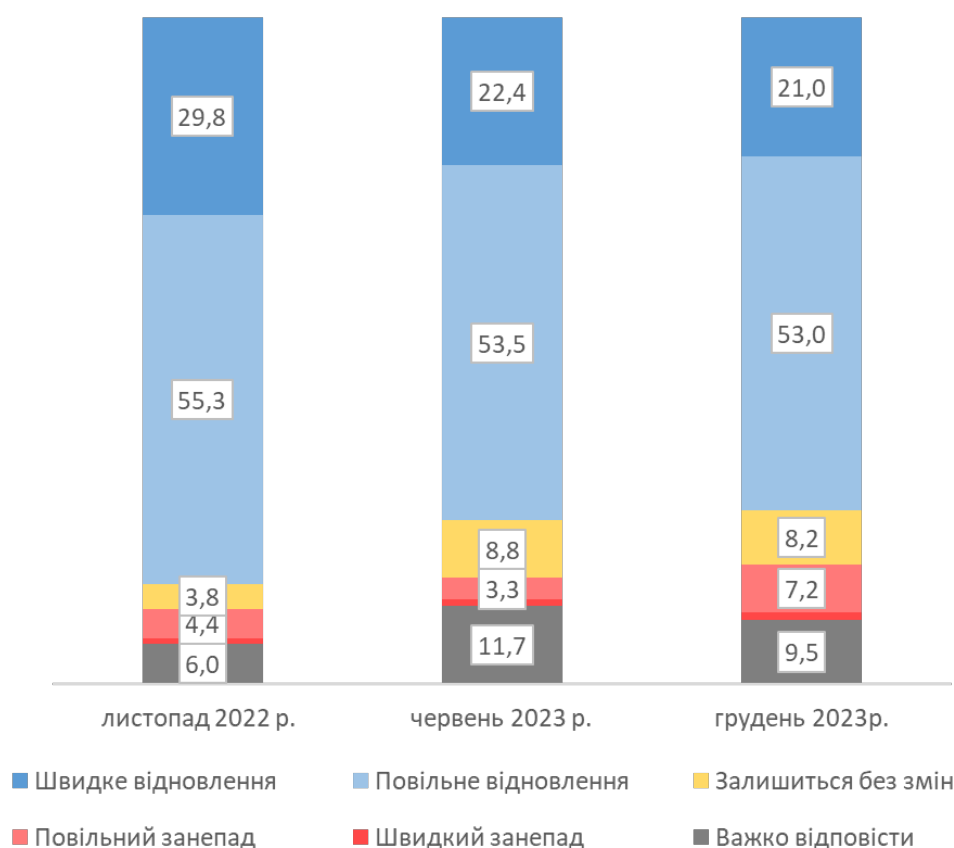
Діаграма 32 – Потреба у заходах підтримки від держави у розрізі сектору/організаційно-правової форми, % (серед респондентів, які продовжують працювати у сфері культури і креативних індустрій, N=781)

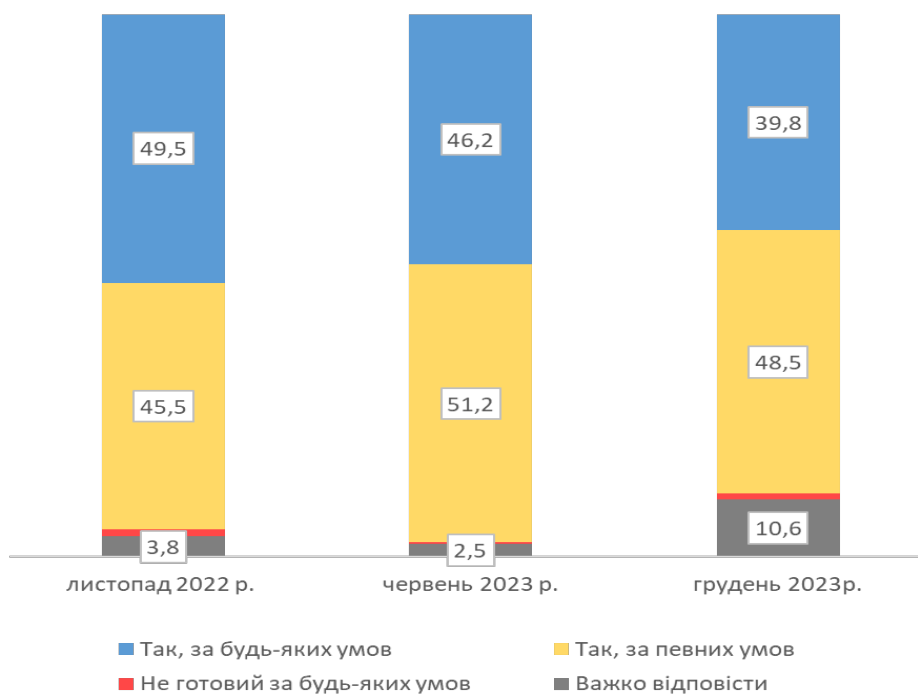
ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ

Оцінка розвитку сфери культури та креативних індустрій залишається на тому ж позитивному рівні, що і в червні 2023 року: 74% організацій очікують відновлення (Діаграма 33).

Однак спостерігається зменшення частки готових долучитися до проєктів з відбудови культури. Якщо в червні 2023 року охочих було 97,4%, то у грудні – 88,3% при збільшенні частки респондентів, які обрали відповідь важко відповісти – 10,6 % (Діаграма 34).

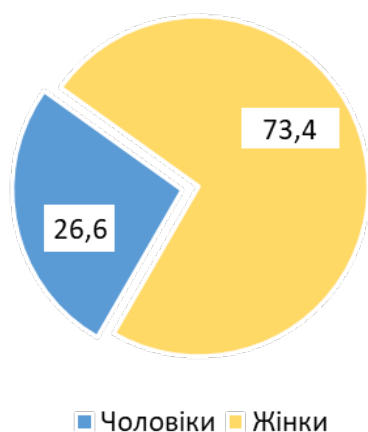
Діаграма 33 – Яким, на Вашу думку, буде розвиток сфери культури та креативних індустрій після війни?, %, N=949

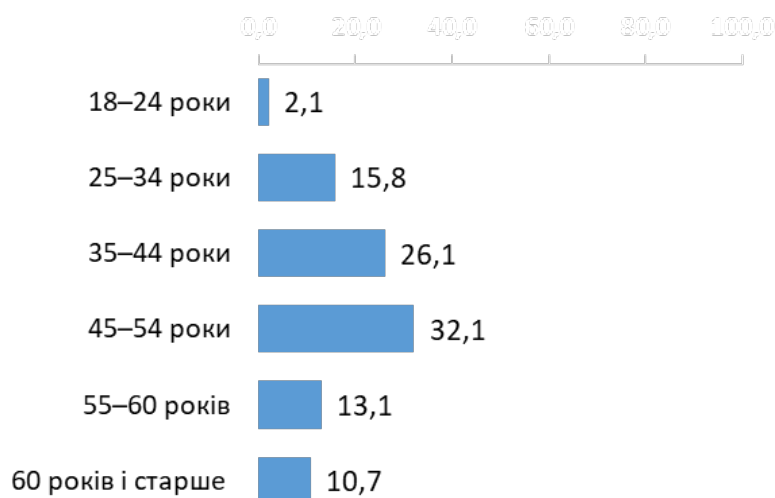
Діаграма 34 – Чи Ви готові долучитися до реалізації проєктів з відбудови культурної сфери України?, %, N=949

ПРОФІЛЬ УЧАСНИКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

В опитуванні активнішу участь брали жінки (73,4%). Більшість респондентів (74%) віком від 25 до 54 років. Понад 73% з опитаних культурних фахівців не змінили місце проживання після 24 лютого. Близько двох третин респондентів – представники державних/комунальних організацій. Найбільше відповідей надійшло від працівників секторів культурної спадщини і літератури та видавничої справи (Діаграми 35–39).

Діаграма 35 – Стать, %, N=949

Діаграма 36 – Вік, %, N=949

Діаграма 37 – Місце проживання, %, N= 949

Діаграма 38 – Сектор креативних індустрій, %, N=949

Діаграма 39 – Організаційно-правова форма, %, N=949

ВИСНОВКИ

- Респонденти оцінюють нинішній стан справ у сфері культури переважно як поганий або задовільний. Варто зауважити, що дещо знизилася частка тих, хто вважає стан культури поганим. Більшою мірою ця тенденція виражена серед працівників державних і комунальних організацій. Найбільш критичними в оцінці ситуації залишаються ФОПи. Вочевидь таку оцінку спричинила ситуація з фінансуванням державного, комунального та приватного секторів. Якщо працівники державних та комунальних організацій мали відносно стабільне забезпечення, то для недержавних організацій і ФОПів фінансові можливості скоротилися. Відповідно ці категорії потребують додаткової підтримки з метою забезпечення їхньої подальшої роботи в сфері культури.

- Зберігається невисока оцінка рівня підтримки, яку отримує сфера культури під час війни. Найнижча оцінка підтримки від бізнесу та центральних органів влади. Показник підтримки загалом знизився у порівнянні з червнем 2023 року. Вочевидь наявних програм підтримки та прикладів співробітництва вкрай мало, що є перспективним полем як для розширення наявних ініціатив, так і для заснування нових.

- Спостерігається зростання індексу адаптованості культурних організацій до умов війни – якщо в листопаді 2022 року він становив 65 пунктів, то нині 77. Підвищення адаптованості характерне для організацій всіх форм власності та, ймовірно, є наслідком як внутрішньоорганізаційних адаптивних заходів, так і зовнішніх чинників.

- Третя хвиля дослідження показала, що змінюється ядро мотиваційної матриці адаптації до умов війни. Нині до нього входять оптимізація витрат, створення нових культурних продуктів і прискорення диджиталізації діяльності організації. Натомість заявки на отримання грантів, стипендій випали з ядра матриці адаптації. Спостерігаємо тенденцію, що респонденти менше покладаються на отримання грантової допомоги, повертаючись до заходів економії.

- У другому півріччі 2023 року дещо змінилося наповнення демотиваційного ядра матриці адаптації, де окрім недостатності фінансування, зниження попиту на культурні продукти/послуги і проблеми залучення міжнародної фінансової допомоги (грантів, спонсорської допомоги тощо), також з'явився дефіцит кваліфікованих кадрів.

- Респонденти відзначають, що у сфері є проблема дефіциту кадрів. Однак цей дефіцит наразі не впливає на рівень адаптованості організацій. Попри це, проблема може мати довгострокові наслідки, і з часом рівень ефективності організацій культурної сфери ймовірно буде знижуватися.

- Більше половини організацій культурної сфери не зазнали мобілізаційних заходів. Це пояснюється переважно жіночим складом колективів, особливо у комунальних закладах, секторах літератури та видавничої справи (бібліотеки) і культурної спадщини (музеї). Частка мобілізованого персоналу найчастіше складає до 5%.

- Більшість фахівців культурної сфери очікують, що нинішня ситуація в їхній організації залишиться незмінною, покращення очікує п'ята частина респондентів. Якщо ситуація погіршиться, третина в цілому неадаптованих організацій вдадуться до закриття. Серед адаптованих будуть прийняті менш радикальні заходи – третина продовжить скорочувати витрати.

- Погіршується ситуація щодо наявності чи розробки кризового плану. Нині лише 28,4% мають розроблений кризовий план, порівняно з листопадом 2022 року частка знизилася на 17,1 %. Також відносно невелика кількість організацій нині розробляють такий план – приблизно кожна п'ята. Решта або не мають плану, або не знають про його існування. Імовірно низький рівень підготовки кризового плану пояснюється завантаженістю поточною роботою та відсутністю потрібних ресурсів для розробки такого документу. Водночас аналіз попередньої хвилі дослідження засвідчує, що організації без кризового плану зосереджуються на створенні нових продуктів та послуг.

- У другому півріччі 2023 року зменшилася кількість організацій, які брали участь у міжнародних заходах. Водночас спостерігаємо тенденцію, що організації, які беруть більш активну участь у культурних заходах – загалом мають вищий рівень адаптованості. Участь у всеукраїнських та місцевих заходах значно підвищує рівень адаптованості.

- Вперше з листопада 2022 року респонденти оцінили допомогу від місцевої та державної влади вище ніж від міжнародних організацій. Водночас зберігається досить висока оцінка різного виду допомоги від громадських організацій та волонтерів. Це свідчить про зростання обсягів допомоги, однак загальний рівень оцінки підтримки залишається невисоким. Попри позитивну динаміку щодо збільшення допомоги культурній сфері, наразі її обсяг досі є недостатнім.

- Стабільно високим є запит на державну грантову допомогу. Йдеться як про гранти на розвиток діяльності, так і про гранти на культурно-мистецькі проекти. Однак варто зазначити, що показники дещо знизилися у порівнянні з попередньою хвилею дослідження. Зберігається закономірність, що недержавний сектор культурної сфери більше потребує грантів для культурно-мистецьких проектів, а державний – допомоги з відновлення інфраструктури. Незмінно в усіх хвилях дослідження більшість респондентів вказує, що має бути створена окрема програма для відновлення найбільш зруйнованих регіонів внаслідок бойових дій.

- Зберігається висока позитивна оцінка перспектив післявоєнної відбудови сфери культури та креативних індустрій України. Водночас дещо знизився рівень

готовності долучатися до післявоєнної відбудови, що вочевидь зумовлено зростанням рівня втоми та песимістичних настроїв у середовищі працівників культурної сфери, однак вони поки на низькому рівні.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сфера культури демонструє зростання загального рівня адаптації до умов війни. Більш адаптованими нині, як і в попередніх хвилях дослідження, є фахівці та організації комунальної та державної форм власності. Натомість працівники недержавних організацій та ФОПи є менш адаптованими, відповідно потребують більшої підтримки. Водночас майже третина опитаних оцінює стан своєї організації в цілому негативно. Можемо припустити, що високий показник адаптованості не обов'язково є свідченням позитивних трансформацій та проактивного пошуку нових підходів до діяльності. Вочевидь в деяких випадках адаптованість є лише результатом пасивного пристосування до кризових умов сьогодення.

Результати опитування свідчать про стабілізацію оцінки стану сфери культури та організацій, однак респонденти засвідчують низький рівень підтримки, особливо від бізнесу та центральних органів влади. Загалом поліпшується ситуація з доступністю культурного продукту для споживачів, однак проблемами галузі й надалі є невизначеність ситуації внаслідок війни, низька оплата праці, дефіцит кваліфікованих кадрів та загальна демотивація працівників сфери. Варто звернути увагу на негативні явища в культурній сфері та, за можливості, ініціювати низку антикризових заходів для підтримки фахівців та організацій культурної сфери різних форм власності.

